

מילת היום

הוגן

1. לכל מילה יש סיפור:

פירוש המילה, מילים נרדפות, ניבים וביטויים

● פירושה של מילה "הוגן":

1. הוגן, צודק, ישר.
 2. (כשנאמר על אדם) שמתנהג בהגינות ובצדק, שמתייחס לאחרים בצורה ישרה ומוסרית ללא אפליה ומשוא פנים.
 3. (כשנאמר על שכר, כסף וכדומה) מתאים, ראוי, כמו שצריך; בכמות או במידה הנחשבות נכונות.
- מילים נרדפות** - נְקִי יָדַעַת (מליצית), יִשָּׁר לֵב (מליצית), צָדִיק נְקִי כַּפַּיִם (מליצית), צָדִיק, פִּינִי וְלִבִּי שְׁוִים (מליצית), תָּם, יָשָׁר, הָגוֹן, הוֹגֵן, הוֹלֵךְ תְּמִים (מליצית).
- צירופים** - בְּלִתֵּי הוֹגֵן, הַשְּׂפָצָה בְּלִתֵּי הוֹגְנָת, מְשֻׁחָק הוֹגֵן, סַחַר הוֹגֵן.

● "הוגן" במקורות:

- המילה 'הוגן' אינה מופיעה במקורות. המובאות כאן מתייחסות למושג הוגנות והגינות.
- "דרך ישרה" (שמואל א' י"ב, י"ג).
 - "איש תם וישר" (איוב א' ח').
 - "ישרה נפשו בו" (חבקוק ב' ד').
 - "תומת ישרים תנחם" (משלי י"א, ג'). היושר ינהל את חיינו.
 - " וְכִי-תִמְכְּרוּ מִמֶּכֶר לְעַמִּיתְךָ, או קְנֶה מֵיַד עַמִּיתְךָ--אֶל-תּוֹנוֹ, אִישׁ אֶת-אָחִיו" (ויקרא כ"ה, י"ד)
 - "צדק, צדק תרדוף" (דברים ט"ז, כ')
 - "ושפטתם צדק בין איש ובין אחיו" (דברים א', ט"ז)
 - "רבן שמעון בן גמליאל אומר: על שלושה דברים העולם עומד, על הדין ועל האמת ועל השלום, שנאמר: (זכריה ח'), אמת ומשפט שלום שפטו בשערכם" (אבות א', י"ח).

● ניבים וביטויים:

- "ישר דרך". מקור: תהילים כ"ט, כ"ב. פירוש: הוגן.
- "ישר כח". מקור: שמות רבה כ' ח'. פירוש: שבח וברכה לעושה מעשה טוב והגון.
- "מסילת ישרים". מקור: משלי ט"ז, ט"ז. פירוש: הדרך הטובה, דרך ההגינות.
- "אוהב שלום ורודף שלום". מקור: הלל אומר: הוי מתלמידיו של אהרון, אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה (משנה במסכת אבות פרק א', י"ב) פירוש: על כל אדם להיות כמו אהרון הכהן בתורה.
- "מה ששנא עליך אל תעשה לחברך". מקור: כאשר בא גר להלל הזקן וביקש שילמדו את כל התורה על רגל אחת, השיב לו הלל: "דע לך סני לחברך לא תעביד, זו היא כל התורה כולה ואיך פירושה הוא זיל גמור" (תלמוד בבלי, מסכת שבת, דף ל"א, ע"א). פירוש: שעליך שנא לחברך לא תעשה, זו היא כל התורה כולה, והשאר פרושה הוא, לך ולמד.

● **"ואהבת לרעך כמוך"** - מקור: "לא תקם ולא תטר את בני עמך, ואהבת לרעך כמוך, אני ה'" (ויקרא י"ט, י"ח). רבי עקיבא אומר ואהבת לרעך כמוך, זה כלל גדול בתורה, שלא תאמר הואיל ונתבזתי יתבזה חברי עמי הואיל ונתקללתי יתקלל חברי עמי" (בראשית רבה (וילנא) פרשה כ"ד, ד"ה ז ר' תנחומא).

2. מה בסרטון?

פירוט הקטעים על פי הרצף בו הם מופיעים בסרטון

שם הפרק או הקטע	משך	תקציר	קישור למילים אחרות
1 כתבה: מילת היום הוגן	02:06	משה אופניק וילדים מסבירים: מה זה הוגן?	
2 אנימציה - חולקים בלונים	00:51	ילד אינו מוכן לחלוק עם ילדה קטנה את מקבץ הבלונים שבידו. כאשר הוא כמעט עף, הילדה אוחזת בו ומונעת את זה.	חברים
3 חבובות: מתנדנדים	03:13	אבי ואלמו רוצים להתנדנד בנדנדה. מי יתנדנד קודם? מר מרמיט מסייע להם למצוא דרך הוגנת.	חברים יחד
4 אנימציה: מציירים יחד	01:00	ילדים מציירים ציור משותף. מי יקבל את הצבע השחור? הם לומדים לחלוק ביניהם את הצבעים.	חברים יחד
5 שיר: שיר התור	02:20	שיר בנושא תורות משחק.	חברים
6 אנימציה: חייזרים משתפים פעולה	01:13	כאשר חולקים, כולם מרוצים.	
7 חבובות: אריק ובנץ דגים את כל הדגים		אריק ובנץ דגים בים. אריק מצליח להעלות בחכתו דגים ובנץ לא. האם זה הוגן?	חברים
8 שיר: שיר ההוגנות	01:58	שיר בנושא הוגנות.	

3. "מילים טובות"

מילים שיש בהן פוטנציאל להעשרה ולהעמקת השיח הערכי בגן הילדים:

- הוגן
- הוגנות
- לחלוק
- לוותר
- התחשבות
- פשרה
- כבוד
- חוקים
- הסכמה/אי-הסכמה
- סובלנות

4. "בואו נדבר על זה"

הצעות לעידוד השיח סביב נושאים שיש בהם פוטנציאל לעניין את הילדים ולהעשיר את השיח הרגשי

- מה זה הוגן? מה זה לא-הוגן?
- כיצד נהיה הוגנים?
- מתי התנהגתם בצורה הוגנת?
- ביטוי רגשות ומחשבות העולים בעקבות המילה הוגן: הערכה, "פרגון", קנאה, כעס וכולי/
- חוקים הוגנים במרחב הגן, הבית, החברה ועוד.

5. "הלכה למעשה"

שלל רעיונות לפעילויות וליישום חווייתי בגן הילדים

- המצאת ססמאות (סלוגנים) הקשורות למילה, כגון: "הכי שווה להיות הוגן..."
- כתיבת "אמנת הוגנות בגן", ניתן לקבל השראה או להשתמש באמנת ההוגנות - ערוץ הופ! ניתן להדפיסה דרך הקישור: [אמנת ההוגנות ערוץ הופ!](#)
- דוגמה אישית להתנהגות הוגנת - ציין התנהגויות הוגנות במהלך יום הלימודים בגן ובאמצעים שונים.
- המחזה של אירועים מתוך התקליטור (לדוגמה: אבי ואלמו רוצים להתנדנד בנדנדה) או מתוך ספרי ילדים המציגים בעיה דומה (לדוגמה: המדינה של ילדי הגן / אמונה אלון - ילדים משחקים בפירת הקוביות וילד רוצה להצטרף) ודיון סביב שאלות כגון: האם הייתה התנהגות הוגנת/לא-הוגנת? איך הרגישו הדמויות? מה הייתה הבעיה? כיצד פתרו אותה? האם יש לכם רעיונות נוספים? האם קרה לכם מקרה דומה?

אמנת ההוגנות - ערוץ הופ!

אָנִי מְבֹטֵיחַ
 וְאָנִי מְבֹטֵיחָה
 לְהִשְׁתַּדֵּל לְנַהֵג בְּצוּרָה הוֹגֵנָת
 בְּכָל יְמוֹת הַשָּׁנָה.
 לְהִתְנַהֵג בְּכַבּוֹד לְאַחֵרִים,
 וּלְהִקְשִׁיב כְּשֶׁהֵם מְדַבְּרִים.
 גַּם אִם כּוֹצְסִים,
 בְּאֵלִימוּת לֹא מְשַׁתְּמָשִׁים.
 לֹא מְקַלְלִים וְלֹא מְרַבְּצִים
 מִתְאַפְּקִים וּמִסְבִּיבִים.
 מְשַׁחֲקִים בְּהֵנָאָה
 וְשׂוֹמְרִים עַל הַחֻקִּים
 וְאֵת כָּלֵם מְשַׁתְּפִים.
 אִם לְאֶחָד יֵשׁ הִרְבָּה וְלִשְׁנֵי חָסֵר,
 אֶפְשָׁר לְחַלֵּק וְאִם צָרִיךְ גַּם לְוַתֵּר.
 אִם פָּגַעְנוּ בְּחֵבֶר, אִו חֵבְרָה
 זֶז לֹא בּוֹשָׁה לְבַקֵּשׁ סְלִיחָה
 כִּי הִכִּי שָׂוָה לְהִיּוֹת הוֹגֵן!
 אָנִי מְבֹטֵיחַ
 וְאָנִי מְבֹטֵיחָה

- לימוד השיר: "שיר ההוגנות" המופיע בקטע מספר 8
"שיר ההוגנות" / רִנִּית אֶטִּיה וְדָנָה שֶׁךְ בְּרֵאוֹן

כְּשֶׁאֲנִי מִקְשִׁיב לְסִפּוֹר שֶׁל חֵבֵר
 אָבֵל הוּא לֹא מִקְשִׁיב לִי, כְּשֶׁאֲנִי מְדַבֵּר!
 זֶה לֹא הוּגָן!
 כְּשֶׁאֲנִי מִקְשִׁיב לְחֵבֵר שֶׁמְדַבֵּר
 וְגַם הוּא מִקְשִׁיב, לְמָה שֶׁאֲנִי אוֹמֵר
 זֶה כֵּן הוּגָן!

פְּזֻמוֹן: הֲכִי שְׂוֹה לֵהִיּוֹת הוּגָן...

כְּשֶׁאֲלַמּוּ מַחְכָּה בְּתוֹר לְנִדְנָדָה
 וּפְתָאֵם עוֹקְפִים אוֹתוֹ, בְּלִי סִבָּה
 זֶה לֹא הוּגָן
 כְּשֶׁמַּגִּיעַ תוֹר אֲלַמּוּ לְשׁוֹחַק בְּקִבְיֹת
 וְכֵלָם מוֹכְנִים בְּסִבְלָנוֹת לְחֻכּוֹת!
 זֶה כֵּן הוּגָן.

פְּזֻמוֹן: הֲכִי שְׂוֹה לֵהִיּוֹת הוּגָן...

כְּשֶׁכֵּלָם מִקְבְּלִים בְּלוֹן בְּמִסְבָּה
 וְרַק אַבִּיגִיל לֹא קִבְּלָה!
 זֶה לֹא הוּגָן!
 כְּשֶׁמַּחְלֵקִים לְכֵלָם בְּגֵן תַּפּוּחַיִם
 וְאַבִּיגִיל מִקְבֶּלֶת גַּם תַּפּוּחַ טְעִים
 זֶה כֵּן הוּגָן!

פְּזֻמוֹן: הֲכִי שְׂוֹה לֵהִיּוֹת הוּגָן

אֲנִי נוֹתֵן, וְאֵת גַּם כֵּן
 הֲכִי שְׂוֹה לֵהִיּוֹת הוּגָן
 וּבְאֵמֶת לְהִתְכַּוֵּן
 הֲכִי שְׂוֹה לֵהִיּוֹת הוּגָן
 לֵהִיּוֹת הוּגָן תְּמִיד
 וְכֵךְ זֶה שְׂוֹה שְׂוֹה
 וְאִין מִי שֶׁמִּפְסִיד!

6. עוד סיפור ושיר

אוסף נבחר ולא-ממצה של ספרים ושירים להעמקת החוויה

● ספרים וסיפורים:

● אגדת גשר / שלמה אבס

הסיפור אגדת גשר מספר על מתן ונוח שחיו בשלום במשך שנים רבות. הופעתו של עגל בחצר שינתה את פני הדברים מן הקצה אל הקצה. שני החברים הסתכסכו והפסיקו לדבר זה עם זה, עד שהופיע אליהו הנגר והשלים ביניהם. לא תמיד קל להשיג שלום, אפילו בין חברים טובים. כדי להשיג שלום יש להגיע לפתרון הוגן שישיביע את רצונם של שני הצדדים. בעקבות הסיפור ניתן:

- לנהל דיון על תחילת המריבה בין החברים. להתבונן על פניהם באיורים: מתי הם שמחים? מתי הם עצובים?
- אליהו הנגר בונה גשר בין מתן ונוח. ניתן לשוחח עם הילדים על המשמעות של הגשר כדרך לגישור ביניהם. כמו כן, ניתן לבקש מהילדים להציע הצעות על הדרך שבה ניתן לגשר בין שני חברים שרבים.

● ספרים נוספים המתאימים למילה "הוגן":

- השפה המיוחדת של אורי / דוד גרוסמן
- מרק כפתורים / אוברי דיוויס
- התרנגולים והשועל / חיים נחמן ביאליק
- המדינה של ילדי הגן / אמונה אלון
- אין לי עם מי לשחק / נעמי בן גור

● שירים:

- אנשים טובים / נעמי שמר
- ריבים קטנים / יהונתן גפן

7. סביבה והשראה

רעיונות לביטוי המילה בסביבה החינוכית

- ספרון הכולל "סיפורי הצלחה" של ילדים על "להיות הוגן".
- הצגת השיר "אנשים טובים" מאת נעמי שמר באמצעות עיון באיורי הספר וכן החלפת האיורים בתצלומים.
- להכין בובות על מקל להצגת השיר "ריבים קטנים".